

Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης

5η συνάντηση

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ
ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΗΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

28ο Πανελλήνιο Μεταπτυχιακό Εντατικό Σεμινάριο-Συνέδριο

Κριτικές Προσεγγίσεις και Ζητήματα Μεθοδολογίας της Έρευνας στις Κοινωνικές Επιστήμες

Ομάδες Εργασίας:

Κοινωνική Θεωρία

Δημιουργικότητα, Υποκειμενικότητες και Εργασία

Ψηφιακές υποσχέσεις, συλλογικές αυταπάτες, ψυχοκοινωνικές εκπτώσεις

Υπερτουρισμός, αστικός εξευγενισμός και στεγαστική κρίση

Εξορκτισμοί, Υποδομές και Συγκρούσεις

**Πανεπιστημιούπολη Γάλλου | Πανεπιστήμιο Κρήτης, Ρέθυμνο
31 Οκτωβρίου – 2 Νοεμβρίου 2025**

4^η συνάντηση

- ❑ Αναλύσαμε το έργο του Parsons
- ❑ Κοινωνικοποίηση ως συναίνεση
 - ❑ σε αξίες
 - ❑ σε συγκεκριμένους κοινωνικούς ρόλους
- ❑ Διαφορές κοινωνικοποίησης εντός σχολείου και εντός οικογένειας
- ❑ Τι είναι η σχολική επιτυχία και οι διαφορετικές της διαστάσεις
- ❑ Η εκπαίδευση ως αξιокρατικός θεσμός κοινωνικής επιλογής

Η εκπαίδευση ως
αγώνας δρόμου
με κοινή αφετηρία

Έχουν όλα τα παιδιά μια κοινή αφετηρία;

1. Αν τα ελληνικά είναι η μητρική σου γλώσσα, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

2. Αν και οι 2 γονείς σου έχουν Πανεπιστημιακή μόρφωση, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

3. Αν στο σπίτι που μεγάλωσες υπήρχαν πάνω από 150 βιβλία, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

4. Αν είχες το δικό σου παιδικό δωμάτιο, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

5. Αν συνηθίζατε με τους γονείς σου να κάνετε ταξίδια, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

6. Αν είχες δικό σου ηλεκτρονικό υπολογιστή με internet, κάνε ένα βήμα μπροστά.

7. Αν συνήθιζες με τους γονείς να πηγαίνεις θέατρο, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

8. Αν είχες δεχτεί σχολικό εκφοβισμό, να κάνεις ένα βήμα πίσω.

9. Αν είχες οποιαδήποτε υποστήριξη στα μαθήματα χωρίς διάγνωση για μαθησιακές δυσκολίες, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

10. Αν συνηθίζατε με τους γονείς σου να επισκέπτεστε μουσεία, να κάνεις ένα βήμα μπροστά.

11. Αν ανήκεις σε κάποια από τις μειονότητες της Ελλάδας, να κάνεις 2 βήματα πίσω.

Ακόμα και αν έχουμε
όλοι/ες την ίδια αφετηρία,
έχουμε τις ίδιες
εκπαιδευτικές ευκαιρίες;

Το ζήτημα της σχολικής αποτυχίας

□ Δομολειτουργισμός:

- Η εκπαίδευση είναι ένας αξιοκρατικός μηχανισμός
- Η σχολική αποτυχία είναι ζήτημα ατομικών ικανοτήτων

Ωστόσο:

Συστηματικές και μακροχρόνιες έρευνες δείχνουν πως η σχολική αποτυχία καθορίζεται από κοινωνικούς παράγοντες

- Φύλο
- Φυλή
- Κοινωνική τάξη

Φύλο και σχολική αποτυχία

Εξέλιξη της συμμετοχής των γυναικών στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση (με βάση τον αριθμό εγγεγραμμένων)

	1960-1	1970-1	1980-1	1990-1	1996-7
% Γυναικών	25,4	30,4	40,0	52,4	54,9

Πηγή: ΕΣΥΕ, τόμος 1:56 Παιδεία μέχρι το 1990-1 και για το 1996-7 αδημοσίευτα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΠΘ.

Πίνακας 1. Εγγεγραμμένοι προπτυχιακοί φοιτητές, κατά φύλο και εκπαιδευτικό ίδρυμα

Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	Σύνολο			Άρρενες			Θήλεις		
	2017/ 2018	2018/ 2019	Μετα βολή %	2017/ 2018	2018/ 2019	Μετα βολή %	2017/ 2018	2018/ 2019	Μετα βολή %
Σύνολο	426.058	489.238	14,8	206.093	238.390	15,7	219.965	250.848	14,0

Οι γυναίκες στην εκπαίδευση

- ❑ Μακροχρόνιοι κοινωνικοί αγώνες για την ισότιμη πρόσβαση των κοριτσιών στην εκπαίδευση
- ❑ Τον 19^ο αιώνα και 1^ο μισό 20^{ου} αιώνα τα κορίτσια είχαν:
 - ❑ Μεγαλύτερες δυσκολίες πρόσβασης στην εκπαίδευση
 - ❑ Είχαν πρόσβαση σε κατώτερη εκπαίδευση
- ❑ Η παροχή ανώτερης μόρφωσης στις γυναίκες θα προκαλούσε γενική διαφθορά των ηθών.
- ❑ Υψηλότερα ποσοστά αναλφαβητισμού στον γυναικείο πληθυσμό.
- ❑ Αρχές της δεκαετίας του 90 έχουμε εξίσωση γυναικών και ανδρών στην ανώτατη εκπαίδευση.

Έχει επιτευχθεί
η ισότητα των φύλων
στην εκπαίδευση;

Ο έμφυλος χάρτης του Πανεπιστημίου Κρήτης

ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ/ΕΣ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΡΗΤΗΣ (2018-19)									
Τμήμα	Πτυχιούχοι		Διπλωματούχοι		Διδάκτορες		Άθροισμα απόφοιτων		
	Α	Γ	Α	Γ	Α	Γ	Α	Γ	Σύνολο
Π.Τ.Δ.Ε.	22	144	29	84	1	3	52	231	283
Π.Τ.Π.Ε.	2	148	2	27	1	2	5	177	182
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛ.	48	68	9	5	1	4	58	77	135
ΦΙΛ	23	123	4	13	1	1	28	137	165
Φ.Κ.Σ.	15	98	7	8	1	3	23	109	132
ΦΥΣΙΚΟ	30	25	7	4	7	0	44	29	73
ΒΙΟΛΟΓΙΚΟ	29	78	13	41	5	10	47	129	176
ΕΠΙΣΤ. ΥΠΟΛΟΓ.	71	11	26	9	4	0	101	20	121
ΤΜ. ΜΑΘ & Ε.Μ.	63	69	6	6	2	1	71	76	147
ΤΕΤΥ	17	14	5	6	4	2	26	22	48
ΧΗΜΙΚΟ	24	54	15	16	2	2	41	72	113
ΙΑΤΡΙΚΗ	63	66	26	57	14	27	103	150	253
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ	15	101	0	6	1	1	16	108	124
ΠΟΛ	29	43	4	10	1	1	34	54	88
ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙ ΑΣ	12	58	2	4	0	0	14	62	76
ΟΙΚΟΝ.	77	82	3	5	0	0	80	87	167

Πίνακας 5: Αριθμός απόφοιτων, ανδρών και γυναικών, ανά Τμήμα του Πανεπιστημίου Κρήτης (ακαδημαϊκό έτος 2018-2019).

Οι γυναίκες σε διδακτορικό επίπεδο

Πίνακας 6. Εγγεγραμμένοι διδακτορικοί φοιτητές³, κατά φύλο και εκπαιδευτικό ίδρυμα

Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα	Σύνολο			Άρρενες			Θήλεις		
	2017/ 2018	2018/ 2019	Μετα βολή %	2017/ 2018	2018/ 2019	Μετα βολή %	2016/ 2017	2017/ 2018	Μετα βολή %
Σύνολο	29.221	30.671	5,0	14.949	15.815	5,8	14.272	14.856	4,1

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ 2020

Μειονότητες και εκπαιδευτική ισότητα

- ❑ Έκθεση Coleman (1966) για χάρη της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης των ΗΠΑ έδειξε ότι τα παιδιά των μειονοτήτων (μαύροι, ισπανόφωνοι κτλ):
 - έχουν πρόσβαση σε κατώτερης ποιότητας εκπαίδευση (υποδομή, εκπαιδευτικούς)
 - έχουν χαμηλότερη επίδοση στα γλωσσικά μαθήματα
 - έχουν υψηλότερα ποσοστά στην πρόιμη εγκατάλειψη του σχολείου και στην επανάληψη των τάξεων
 - σε μικρό μόνο ποσοστό ακολουθούν ανώτερες σπουδές.

Μειονότητες και εκπαιδευτική ισότητα

❑ Η έρευνα της Sally Tomlinson (*A sociology of special education*):

- Βρετανία κατά τη δεκαετία του 1980.
- Υπερ-εκπροσώπηση των μαύρων μαθητών στα παιδιά που παραπέμπονται σε διαδικασίες αξιολόγησης.

Ιατροποίηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας

Η σχολική αποτυχία των παιδιών των μειονοτήτων μετατρέπεται από κοινωνικό σε ιατρικό (ατομικό) ζήτημα.

Εκπαίδευση και μειονότητες στην Ελλάδα

Ποσοστά αγράμματων και αποφοίτων μερικών μόνο τάξεων Δημοτικού ηλικίας 6 ετών και άνω κατά Περιφέρεια της Ελλάδας (απογραφή 2001)

<i>Γεωγραφικές περιοχές</i>	<i>Συνολικός πληθυσμός</i>	<i>Εγκατέλειψαν το Δημοτικό</i>	<i>Ποσοστό % πληθυσμού</i>	<i>Αγράμματοι</i>	<i>Ποσοστό % πληθυσμού</i>
Σύνολο χώρας	10.325.663	647.054	6,3	374.192	3,6
Περιφέρεια Πρωτεύουσας	3.552.980	140.110	3,9	73.910	2,1
Λοιπή Στερεά και Εύβοια	782.512	59.079	7,5	45.935	5,9
Πελοπόννησος	1.090.592	73.617	6,8	45.174	4,1
Ιόνιοι Νήσοι	200.904	13.670	6,8	11.395	5,7
Ήπειρος	335.708	28.157	8,4	20.387	6,1
Θεσσαλία	710.200	59.492	8,4	44.625	6,3
Μακεδονία	2.276.032	176.022	7,7	70.298	3,1
Θράκη	339.720	32.356	9,5	28.726	8,5
Νήσοι Αιγαίου	476.082	32.139	6,8	15.093	3,2
Κρήτη	560.933	32.412	5,8	18.649	3,3

Πηγή: ΕΣΥΕ, Στατιστική Επετηρίδα Ελλάδος 2003, Στοιχεία Απογραφής 2001.

Εκπαίδευση και μειονότητες στην Ελλάδα

- ❑ Δύο μειονότητες στην Ελλάδα:
 - ❑ Μουσουλμάνοι της Θράκης και
 - ❑ Ρομά
- ❑ Βιώνουν πολιτικές κοινωνικού αποκλεισμού
- ❑ Παρουσιάζουν τα υψηλότερα ποσοστά σχολικής αποτυχίας.
 - Υψηλά ποσοστά αναλφαριθμητισμού
 - Υψηλά ποσοστά παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες στη Θράκη

Εκπαίδευση και κοινωνική τάξη

**Επαγγελματικές κατηγορίες στον ενεργό πληθυσμό μόνο για τους άνδρες
και ποσοστά φοιτητών/ριών με πατέρα από αυτές τις κατηγορίες στο εθνικό σύνολο των
ΑΕΙ % στον πληθυσμό
Εθνικός μ.ό., όλα τα ΑΕΙ 1996-97**

<u>Επαγγελματικές κατηγορίες</u>	<u>Άνδρες</u>	<u>Φοιτητές/ριες</u>
Επιστήμονες / ελεύθ επαγ	10,1	25,5
Διευθ. & διοικ στελέχη	2,0	0,84
Υπάλληλοι γραφείου	8,1	25,6
Έμποροι – πωλητές	10,4	12,0
Παροχή υπηρεσιών	8,5	3,6
Γεωργοί, κτηνοτρόφοι κτλ.	18,8	5,6
Εργάτες / τεχνίτες	34,6	19,8
Λοιπές κατηγορίες	7,6	6,5

Πηγή: ΕΣΥΕ, στοιχεία της Απογραφής του 1991 και Αδημοσίευτα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΠΘ για το έτος 1996-1997

Εκπαίδευση και κοινωνική τάξη

- ❑ Τα επαγγέλματα της μεσαίας τάξης υπερεκπροσωπούνται στα Πανεπιστήμια
 - Υπάλληλοι γραφείου, Επιστήμονες, Ελεύθεροι επαγγελματίες
- ❑ Τα επαγγέλματα της κατώτερης τάξης υποεκπροσωπούνται
 - Αγρότες, Εργάτες
- ❑ Η διαφοροποίηση αφορά και τα ΑΕΙ που εισάγονται οι φοιτητές/τριες.
- ❑ Τα παιδιά αγροτικής και εργατικής προέλευσης εισάγονται με χαμηλότερα ποσοστά στα κεντρικά Πανεπιστήμια, που θεωρούνται υψηλούς κύρους

Το Φαινόμενο του Ταχυδρομικού Κώδικα

Βελτιώνεται σταδιακά η κατάσταση;

Εξέλιξη ποσοστών φοιτητών ΑΕ από γονείς αγρότες

	1960/1	1969/70	1984/5	1991/2	1996/7
Σύνολο Ελλάδος	25,0	25,5	13,5	9,0	5,6
Παν/μιο Αθηνών	19,8	17,8	12,2	7,2	4,5
Ε.Μ.Πολυτεχνείο	6,2	10,5	4,5	3,1	2,1

Πηγή: ΕΣΥΕ, τεύχος 1:56 Παιδεία μέχρι το 1990-1 και για το 1996-7 αδημοσίευτα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας του ΥΠΕΠΘ)

Οι ταξικές ανισότητες στην εκπαίδευση τείνουν να αυξηθούν

- ❑ Το 1960 το 25% του φοιτητικού πληθυσμού προέρχονταν από αγροτικές οικογένειες.
- ❑ Το 1996 αυτό το ποσοστό έχει πέσει στο 5,6%.
- ❑ Μέρος αυτής της πτώσης οφείλεται στη συνολική μείωση του αγροτικού πληθυσμού στην Ελλάδα.
- ❑ Το 1960 οι αγρότες αποτελούσαν το 54% του ενεργού πληθυσμού, ενώ το 1996 το 19%.
- Η μείωση του φοιτητικού πληθυσμού από αγροτικές οικογένειες είναι αναλογικά μεγαλύτερη από τη μείωση συνολικά του αγροτικού πληθυσμού.
- Το 1960 σπουδάζουν περίπου 1 στα 2 παιδιά αγροτών, ενώ το 1996 1 στα 4 παιδιά αγροτών.

Σύνοψη δεδομένων

Τα ερευνητικά δεδομένα πολύχρονων ερευνών από διαφορετικές χώρες οδηγούν σε 3 βασικά συμπεράσματα:

1. Η σχολική επίδοση δεν καθορίζεται από την ατομική ικανότητα και την ατομική προσπάθεια, αλλά πρωτίστως από την κοινωνική προέλευση του παιδιού.
2. Η εξασφάλιση της τυπικής ισότητας ως προς την πρόσβαση των παιδιών στην εκπαίδευση δεν αίρει την κοινωνικά καθορισμένη εκπαιδευτική ανισότητα.
3. Τρίτον, η κοινωνική επιλογή του σχολείου δεν παράγει αξιοκρατικά την κοινωνική διαστρωμάτωση, αλλά αναπαράγει την κοινωνική ανισότητα.

Συμπεράσματα

- ☐ Στις βιομηχανικές κοινωνίες η εκπαιδευτική ανισότητα δεν είναι παρά κοινωνική ανισότητα που μεταφράζεται σε εκπαιδευτικούς όρους.
- ☐ Η κοινωνική ανισότητα δεν αφορά αποκλειστικά τα οικονομικά κριτήρια.
- ☐ Η κοινωνική ανισότητα μπορεί να είναι
 - ☐ οικονομική,
 - ☐ μορφωτική,
 - ☐ γεωγραφική,
 - ☐ έμφυλη και
 - ☐ φυλετική.

Η περίπτωση
των παιδιών
των εκπαιδευτικών

*Πώς εξηγείται η ισχυρή σύνδεση
σχολικής επιτυχίας
και κοινωνικής προέλευσης;*

Αναζητώντας νέες ερμηνείες ...

❑ Το ερώτημα γύρω από τα αίτια της σχολικής αποτυχίας:

- Αμφισβήτησε τις κοινές πεποιθήσεις.
- Τροφοδότησε με πλούσιο υλικό το πεδίο της Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης.
- Οδήγησε στη διατύπωση νέων προσεγγίσεων:
 1. Θεωρίες άμεσης αναπαραγωγής (Althusser, Bowles & Gintis)
 2. Basil Bernstein (γλώσσα)
 3. Pierre Bourdieu (πολιτισμός)